

*До спеціалізованої вченої ради
ДФ 41.884.076 у Одеському
державному університеті
внутрішніх справ
(65014, м. Одеса, вул. Успенська, 1)*

ВІДГУК

**опонента – доктора юридичних наук, професора Кучука Андрія
Миколайовича – на дисертацію Шиндель Ірини Вікторівни
«Дискреція в діяльності Національної поліції України», поданої на
здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність обраної теми дисертації. Дискреція як загальноправова категорія набуває все більшої уваги в сучасному правознавстві у зв'язку зі зростанням значення принципів правовладдя, прозорості та обґрунтованості рішень суб'єктів публічної влади. В умовах демократичного розвитку та правової трансформації суспільства дослідження меж дискреції та її правового регулювання є ключовим для забезпечення балансу між свободою дій органів влади та дотриманням людських прав.

З огляду на те, що дискреція нерідко стає об'єктом критики через потенційні ризики свавілля або зловживання владними повноваженнями, теоретичне опрацювання цієї категорії має практичне значення. Воно спрямоване на розробку засобів контролю за її здійсненням, що є особливо важливим для держав, що намагаються перейти до демократичного державного режиму.

Національна поліція України наділена значними повноваженнями щодо обмеження прав людини, підтримання публічного порядку, а також забезпечення безпеки громадян, запобігання правопорушенням. Реалізація

цих повноважень нерозривно пов'язана із застосуванням адміністративного розсуду. Водночас визначення меж такого розсуду є ключовим для дотримання принципу правовладдя, а також для запобігання свавільним посадових осіб поліції.

Актуальність теми зумовлена необхідністю глибшого теоретичного осмислення природи дискреції у діяльності поліції, особливо в умовах євроінтеграції Української держави, пов'язаних з запровадженням європейських стандартів правозастосовної практики, та міжнародних стандартів діяльності органів правопорядку. Важливим аспектом є розмежування допустимої дискреції та перевищення повноважень, що може призводити до порушення прав людини.

Дослідження також має значення для правотворчої діяльності, оскільки визначення чітких меж дискреції сприятиме вдосконаленню законодавства у сфері діяльності з охорони правопорядку та пропорційному обмеженню прав людини, у випадках, передбачених законодавством. Крім того, воно має практичне значення для правозастосування, оскільки сприяє формуванню обґрунтованих підходів до оцінки рішень, ухвалених поліцією із застосуванням дискреції.

Ураховуючи означене, слід погодитись з тим, що обрана тема дисертаційного дослідження «Дискреція в діяльності Національної поліції України» є актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота виконана відповідно до низки тем науково-дослідних робіт, зокрема:

- Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України № 722/2019 від 30 вересня 2019 року);

- таких тем науково-дослідних робіт Одеського державного університету внутрішніх справ:

- «Пріоритетні напрямки розвитку реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (реєстраційний номер 0123U103538);

- «Державно-правові засади формування безпекового середовища в Україні» (реєстраційний номер 0123U103716),

- «Забезпечення прав і свобод особи в умовах транзитивного суспільства: сучасний вимір» (реєстраційний номер 0123U103760);

- «Забезпечення прав, свобод і інтересів людини в сучасних умовах адміністративно-правовими засобами» (реєстраційний номер 0123U103596), «Євроінтеграційні тенденції захисту приватних інтересів у правоохоронній діяльності» (реєстраційний номер 0123U103596).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Мета дослідження, сформульована Іриною Шиндель як висвітлення дискреції в діяльності Національної поліції та обґрунтування пропозицій щодо удосконалення законодавства, яке регулює відповідні суспільні відносини, відповідає темі дослідження та дозволяє розкрити усі аспекти обраної для наукового пошуку сфери суспільних відносин.

Достовірність наукових положень дисертації досягнута авторкою завдяки комплексному використанню низки гносеологічних засобів, серед яких слід відзначити герменевтичний, аксіологічний та структурно-функціональний підходи (що цілком правильно, виходячи з предмету дослідження).

Правильним є обрання дисертанткою шляху щодо висвітлення використаного гносеологічного інструментарію у окремому підрозділі роботи – 1.2.

Свій внесок до обґрунтованості отриманих результатів додає і емпірична основа дослідження. Так, дисертанткою використано рішення національних судів та Європейського суду з прав людини, у яких розглядаються питання реалізації адміністративного розсуду (хоча очевидно, що не всі з опрацьованих рішень судових інституцій можуть бути наведені у списку використаних джерел).

В процесі дослідження дисертанткою опрацьовано достатню кількість літературних джерел комплексного та монографічного характеру, автори яких є фахівцями як у галузевих правничих науках, так

і у галузі загальної теорії права, публічного права та інших правничих наук. Окрім цього, в роботі використані наукові праці відомих зарубіжних дослідників в галузі права.

Висловлюючи авторську позицію з приводу предмету дослідження, у роботі наводиться обґрунтування цієї позиції, авторка вступає в наукову дискусію, критично оцінюючи існуючі підходи та наводячи відповідні аргументи.

Висунуті та обґрунтовані дисертанткою положення і рекомендації мають наукову цінність, оскільки в дисертації вирішено важливу проблему, що має суттєве значення для правничої науки. Вирішення цієї проблеми супроводжувалося високою культурою роботи з відповідними джерелами, застосуванням наукового стилю, толерантністю у полеміці з іншими науковцями.

Наукова новизна одержаних результатів. Оцінюючи новизну одержаних результатів, слід зауважити, що вона визначається, насамперед тим, що в межах єдиного комплексного дослідження зроблена спроба висвітлити дискрецію в діяльності Національної поліції та обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення законодавства, яке регулює відповідні суспільні відносини.

У межах виконаної теми авторкою обґрунтовує визначення дискреції Національної поліції як способу здійснення її повноважень через вибір юридично та фактично обґрунтованого варіанту рішення або дії, що відповідає принципу правовладдя та не виходить за межі закону. Крім того, представлено дві взаємопов'язані класифікації розсуду: за рівнем вибору (щодо самого рішення/дії, їх варіантів та способу виконання) та за ступенем контрольованості (регламентована, обмежена, відносно вільна), які дають змогу глибше зрозуміти природу адміністративної дискреції. Що має важливе наукове значення оскільки: 1) систематизує розуміння дискреції: Запропоноване визначення та класифікації сприяють більш чіткому та структурованому розумінню складного феномену дискреційних повноважень Національної поліції, що дозволяє уникнути «розмитості» в трактуванні та створює єдину

теоретичну базу для подальших досліджень; 2) розкриває сутнісні характеристики: Запропоновані класифікації за рівнями вибору та ступенем контрольованості дозволяють глибше проникнути в сутність адміністративної дискреції, виокремити її ключові виміри та особливості прояву в діяльності правоохоронного органу; 3) створює підґрунтя для вдосконалення правового регулювання: Чітке розуміння природи та видів дискреції є необхідною умовою для розробки більш ефективних механізмів правового регулювання діяльності Національної поліції, зокрема, щодо визначення меж дискреційних повноважень та встановлення належних процедур їх застосування і контролю; 4) сприяє підвищенню ефективності правозастосування: Обґрунтоване розуміння дискреції може сприяти більш усвідомленому та відповідальному застосуванню поліцейськими своїх повноважень, що, в свою чергу, може підвищити ефективність поліцейської діяльності та зміцнити довіру суспільства до поліції; 5) стимулює подальші наукові дослідження: Запропоновані теоретичні положення можуть стати відправною точкою для подальших наукових досліджень у сфері адміністративного права та поліцейської діяльності, зокрема, щодо вивчення проблем зловживання дискрецією, розробки критеріїв оцінки правомірності дискреційних рішень та дій, а також пошуку оптимальних моделей контролю за їх здійсненням.

Важливе наукове призначення має і те, що у дослідженні представлено п'ятиелементну модель обмежень адміністративної дискреції Національної поліції України. Ця модель складається з нормативно-правових (що визначають правове поле на основі законодавства та міжнародних стандартів), інституційних (що передбачають механізми контролю з боку судових, прокурорських та парламентських органів), процедурних (що регламентують процес прийняття рішень), функціональних (що обмежують повноваження компетенцією) та матеріальних (що базуються на принципах пропорційності, необхідності та правової визначеності) обмежень.

Позитивної оцінки заслуговують запропоновані та детально розглянуті ключові напрями для покращення правового регулювання адміністративної дискреції та забезпечення належної правової визначеності в роботі Національної поліції. Серед них: нормативний (спрямований на оновлення законодавства відповідно до європейських стандартів та принципів), організаційний (що передбачає якісну професійну підготовку), деонтологічний (орієнтований на формування етичної професійної культури), інституційний (що забезпечує внутрішні механізми дотримання принципів) та контрольний (що включає посилення громадського нагляду).

Особливе місце в дисертаційній роботі займає ряд положень, які стосуються:

- типології наукових джерел, які є підґрунтям для вивчення дискреції в діяльності Національної поліції, за критерієм предмета дослідження. У роботі виділено три основні категорії: наукові роботи, що фокусуються на дискреції загалом (включаючи адміністративний розсуд); дослідження, присвячені дискреційним повноваженням в окремих галузях (наприклад, адміністративних органів); та наукові праці, що розглядають дискрецію в контексті діяльності органів правопорядку;

- удосконалено методологію дослідження адміністративного розсуду в діяльності Національної поліції шляхом обґрунтування застосування комплексу методологічних інструментів, що включає принципи (об'єктивність, системність, історизм, всебічність), методи (аналіз і синтез, дедукція та індукція) та підходи (аксіологічний, герменевтичний, структурно-функціональний).

Дисертація містить ряд інших напрацювань теоретичного та практичного характеру, які є своєчасними і можуть бути використані як науковцями (для подальшого дослідження окремих аспектів дискреції), так і органами правопорядку (з метою удосконалення своєї діяльності у контексті дотримання меж дискреції).

У процесі дослідження автору вдалося досягти поставленої мети, яка набула конкретизований та деталізований вигляд у вирішенні основних завдань, що сформульовані та відображені у вступі дисертації.

Наукова і практична цінність дисертації полягає у тому, що сформульовані у дослідженні теоретичні положення, висновки та пропозиції можуть бути використані у правотворчій діяльності, сфері правозастосування, науково-дослідницькій діяльності та освітньому процесі.

З позитивної сторони слід вказати на впровадження основних результатів проведеного дисертаційного дослідження у низку сфер, що безпосередньо підтверджує практичну значущість цих результатів. Так, у додатках до дисертації міститься низка актів впровадження:

- акт впровадження у наукову діяльність Одеського державного університету внутрішніх справ;
- акт впровадження у освітній процес Одеського державного університету внутрішніх справ.

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях. Заслуговує уваги та позитивно впливає на оцінку дисертаційної роботи належний рівень апробації її результатів. Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані в результаті проведеного дослідження, мають теоретичне та практичне значення та достатньо повно викладені в опублікованих працях, відповідно до чинних вимог. Основні теоретичні положення і висновки дослідження відображено у 12 наукових працях, з яких: 5 – статті у наукових фахових виданнях України, 1 – наукова стаття у періодичному виданні іноземної держави (фахове видання, включене до науково-метричної бази Scopus), 6 – матеріали наукових заходів. Анотація відповідає змісту дисертації та повністю відображає основні її положення і результати дослідження.

Дотримання академічної доброчесності. Дисертація Ірини Шиндель містить результати власних досліджень. Використовуючи тези,

ідеї інших авторів, дисертантка оформлює відповідне посилання. Можна констатувати дотримання дисертанткою академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. У цілому позитивно оцінюючи дисертацію Ірини Шиндель, необхідно також звернути увагу і на окремі дискусійні положення роботи:

1. Позитивно оцінюючи обрану авторкою методологію дослідження, слід вказати, що змістовно структурна частина вступу щодо методів є надмірно деталізованою, з переліком розділів і підрозділів, що виглядає неорганічно для вступу, зважаючи на наявність окремого підрозділу (підрозділ 1.2. дисертації). На мою думку, доцільно було б перенести розмежування методів за структурними частинами до основної частини дисертації, а у вступі подати короткий огляд із акцентом на значущі підходи.

2. У тексті роботи неодноразово використовується термін «порівняльний аналіз», однак, при описі методології не приділено увагу цьому гносеологічному засобу. Зважаючи на вивчення авторкою німецького, французького та загальноєвропейського досвіду, вважаю, що необхідно було детально описати значення цього засобу.

3. У роботі паралельно використовуються терміни «дискреція», «розсуд», «дискреційні повноваження», «адміністративна дискреція» тощо. Водночас, у роботі відсутній окремий підрозділ, у якому б авторкою було описано співвідношення означених понять: чи є вони синонімами, чи кожен з термінів має окреме значення. Хоча з тексту роботи можна зрозуміти зміст відповідних понять, однак, важливо було б дати відповідь на це питання в межах окремої частини дослідження, що сприяло б його комплексному розумінню.

4. Недостатнє обґрунтування актуальності теми в контексті новітніх викликів (збройна агресія, надзвичайні правові режими, криза судової системи тощо). Так, у роботі зазначено загальну актуальність проблеми реалізації прав, однак відсутній акцент на новітніх загрозах, які суттєво модифікують підходи до реалізації та обмеження прав через застосування дискреції органами поліції.

Без включення цього контексту дослідження ризикує залишитися відірваним від сучасних викликів національної системи права.

Однак, висловлені зауваження не перешкоджають позитивному ставленню до виконаної Іриною Шиндель науково-дослідницької роботи та містять дискусійний характер, а здійснений дисертанткою творчий пошук заслуговує на повагу і підтримку.

Висновок. Дисертація містить раніше не захищені наукові положення та отримані особисто автором нові науково обґрунтовані результати у сфері правничої науки, які у сукупності вирішують важливе науково-прикладне завдання. Дисертація має наукову цінність і позитивне значення для подальшого розвитку юриспруденції.

Зміст дисертації Шиндель Ірини Вікторівни «Дискреція в діяльності Національної поліції України» відповідає існуючим вимогам порядку присудження ступеня доктора філософії, а також вимогам до оформлення дисертації, а її авторка – Шиндель Ірина Вікторівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри права та

публічного управління

Сумського державного педагогічного

університету імені А.С. Макаренка,

доктор юридичних наук, професор

Андрій КУЧУК

Підпис	<i>Сучука А.</i>
засвідчую	
Заступник секретаря	<i>Сучука А.</i>
	<i>О. Свєда</i>
	20 р.